

لیکونکی: سلیمان کاران «Suleman Karan» .

ژباړونکی: پوهندوی دوکتور سیدحسام «مل» .

منبع او دخپریدو نیټه: کریدل «2025-11-18»

چین دیوریشیا سوداگری د بیا جوړولو لپاره د عراق-ترکیې پر دهلیزباندي شرط لگوي

*China bets on Iraq–Turkiye corridor to
reshape Eurasian trade*

د پراختیایي لارې لپاره د بیجینگ ملاتړ د لویدیځو هڅو لپاره مستقیم
ننګونه په ګوته کوي چې د یوریشیا کلیدي هیوادونه جلا کړي - د
چین د شرایطوپه نظر کې نیول سره د لویدیځې آسیا له لارې د
سوداګرۍ د جریان د بیا تنظیمولو لپاره یو قوي اقدام دي.

*Beijing's support for the Development Road signals a direct
challenge to western efforts to isolate key Eurasian states – an
assertive move to reshape trade flows through West Asia on China's
terms*

عکس د کریدل پوسټه

لویدیځه اسیا نن ورځ د نړیوال سوداګرۍ سیستم کې دیوترتولو پریکړه کونکې جنکشن په توګه ولاړه ده. د مرکزي اسیا په پرتله - که ډیرنه وي - د مرکزي اسیا په پرتله، دا دهلیز نه یوازې د هایدروکاربن د پراخو زیرمولپاره خورا مهم دی بلکه د نړیوال سوداګرۍ راتلونکې لپاره اړین دی. د دې په پیژندلو سره، متحده ایالات، اروپایي اتحادیه او چین ټول په دې هڅه کې دي چې په سیمه کې خپل ستراتیژیک واک ژور کړي.

په (2015) کې، بیجینګ او بغداد د یو کمربند او یوې لارې نوبت (BRI) لاندې ملګرتیا لاسلیک کړه چې د انرژۍ، بریښنا، زیربناوو او مخابراتو په برخه کې د پراخو همکارو لپاره مرحله جوړه کړه. له هغه وخت راهیسې چینایي شرکتونه د عراق له جګړې وروسته د بیارغونې په مرکز بدل شوي دي.

د بصري په سیمه کې، چینایي قراردادیان د 300 میګاواټه (میګاواټه) بریښنا د تولید د نوي دستګاه سره یوځای شوي، او د شت البصره ګډ سایکل سټیشن د دوامدار پراختیا په شمول د لویو پروژو کار کوي، چې د 650 میګاواټه بریښنا اضافه کولو لپاره ټاکل شوي. د تیلو او مایع طبیعي ګاز (LNG) ترمینلونو څخه د اوبو د درملنې فابریکې، هوايي ډیګرونو، بنوونځیو او اوس لویو لارو پورې، چینایي شرکتونه د عراق په اقتصادي جوړښت کې ځان ځای په ځای کوي. ډیپلوماټیکې اړیکې په ورته ډول د ستراتیژیکو همکارو کچې ته لوړې شوي.

د هند - منځني ختیځ - اروپا د اقتصادي دهلیز (IMEC) د ناڅاپه بیا راژوندي کېدو سره، عراق او ترکیې په چټکۍ سره د خپلو پرمختیايي سرکونو پروژې (DRP) په لوړولو سره مقابله وکړه - یو دهلیز چین اوس د قوي ملاتړ نښه کړي. چینایي چارواکي د DRP او BRI ترمنځ قوي همغږي کوي، دواړه د زیربنایي ډیپلوماسۍ د ګډې او ګټورې مودل په توګه تصور کوي.

د چین د دولت رئیس **شي جین پینګ** په ښکاره توګه چینایي شرکتونه وهڅول چې له عراق سره همکاري وکړي او د BRI په چوکاټ کې د DRP د یو ځای کېدو په اړه په ځانګړې توګه د منځني دهلیز له لارې پلټنه وکړي. د عراق لومړي وزیر **محمد شيعه السوداني** نظر شریک کړ او ویې ویل چې دواړه پروژې په نهایت کې په یو متحد ستراتیژیک چینل بدلیدلی شي.

چین به د پراختیا له لارې څخه ونه وځي

نو ایا DRP د بیجینګ د BRI سیال یا ضمیمه ده؟ دا نه په مخالفت کې دی او نه هم په تکرار کې. BRI موخه لري چې د نوي بین البراعظمي زیربنایي اړیکو په ایښودلو سره د یوریشیا سوداګرۍ بیا پیاوړې کړي. پداسې حال کې چې بار وړل (یا حمل و نقل) دمخه د چین له ختیځ بندرونو څخه لویدیځې اروپا ته د مرکزي اسیا دریل د پټلۍ له لارې لیدډول کیږي، حال دا چې BRI ډیری بدلونونه پراخوي.

داسې يوه لاره د پاکستان له لارې د منځني آسيا جمهوريتونو سره د منځني دهليز سره نښلولو تمرکز کوي. مگر دا د DRP په لگښت نه راځي. برعکس، بيجينگ داسې ښکاري چې د فارس خليج څخه اروپا ته د دهليز پرېښودو ته ليواله نه دی چې خپل ستراتيژيک ژوروالي پياوړی کړي.

DRP د ترکيې له لارې د BRI منځني دهليز ته يو عملي پلگ ان وړاندې کوي. د ترکيې د ترانسپورت وزارت په وينا، د انزبايجان له لارې د زنگزور دهليز توکي اجازه ورکوي چې دکسپين سمندر څخه باکو بندر ته او په مستقيم ډول د ترکيې خاورې ته تير شي. دا ادغام د ختيځي آسيا څخه اروپا ته د ځمکې يو مهم پل فعالوي.

له دې څخه زيات، DRP کولی شي د سره سمندر او سويز کانال لپاره د چينايي بار وړلو بدیل وړاندې کړي. د فارس خليج له لارې د عراق د فاو بندر ته سمندري لاره، چې وروسته يې اروپا ته دريل او سرک لاره ده، نه يوازې وخت او لگښت کموي بلکې جيوپوليتيک افشا هم کموي. که چين په بشپړ ډول دا پروژې مني، نو دا به نه يوازې په سوداگريزو گټو پورې اړه ولري بلکې په سيا سي او لوژستيکي خطرونو پورې اړه لري چې ورسره مخ دي.

عراق: د تيلو د شتمني په لرلو سره د ۴۷ ميليون خلکو د گونې بازار

عراق په لويديځه آسيا کې د هايډروکاربن بډايه هيوادونو څخه يو دی. دا د انرژۍ يو مهم عرضه کونکی او د (۴۷) ميليونو څخه زياتو خلکو سره يولوی بازار دی. په ستراتيژيک ډول، دا د ختيځ - لويديځ او شمال - سويل د مهمو سوداگريزو دهليزونو په تقاطع کې موقعيت لري. په جغرافيايي ډول، دا يو مهم پل دی چې آسيا او اروپا، او د سعودي عربستان، ايران، نورو خليجي هيوادونو او ترکيې د لويديځي آسيا د ځواک مرکزونه سره نښلوي.

د دې مرکزيت سره سره، عراق يوازې ۵۰ کيلومتره ساحل لري. د ژورو اوبو لوی فاو بندر، چې دلته موقعيت لري، د نړيوال سوداگري لپاره د بغداد ژوند لیک دی. د دې له لارې، د عراق تېل د فارس خليج له لارې تيریږي، د عربي تاپووزمي شاوخوا گرځي، د سره سمندر او سويز کانال څخه تيریږي، او مديتراني ته ننوځي. دا سمندري شريان زيان منونکی دی - د سيمه ايزې سولې او د هغو هيوادونو سره د باثباته اړيکو پورې اړه لري چې شاوخوا اوبه کنټرولوي.

په يوه نړيوال سوداگريز چاپيريال کې چيرې چې ايران په زياتيدونکي توگه له پامه غورځول کيږي، د عراق جيوپوليتيک اهميت يوازې وده کړی. سيمه ايز قدرتونه خپل دريځونه بيا ارزوي ځکه چې سوداگريزې لارې بيا جوړیږي.

د **DRP** نازکوالی : بی ثباتی او سیاسی نا استواری

د عراق جغرافیه خورا لوژستیکي ارزښت وړاندې کوي، مگر د هغې امنیت او اقتصادي بی ثباتی حل شوی نه ده. **DRP**، چې د 17 ملیارد ډالرو او 20 ملیارد ډالرو ترمنځ قیمت لري، د بغداد شرط دی چې ستراتیژیک جغرافیه په دوامداره ځواک بدله کړي. دا پروژې، چې په دريو مرحلو کې ده، په جنوب کې د گرانډ فاو بندر څخه د کربلا، بغداد او موصل له لارې غځیږي، بیا د فیش خابور-اوواکوی کراسینګ له لارې ترکیب ته ځي.

د دې اصلي زیربنا کې به (1,200) کیلومتره ریل پټلۍ او لویې لارې شاملې وي چې شمال ته ځي ترڅو د ترکیبې د ترانزیت شبکو سره وصل شي. د اضافي پایپ لاین او د بریښنا لیرد لاینونه هم پلان شوي دي.

عراق اټکل کوي چې تر [۲۰۲۸ پورې به د گرانډ فاو بندر ۹۹ برتونه ۳۶] ملیون تنه کانتینر شوي بار او (۲۲) ملیون تنه وچ بلک کارگو اداره کړي. تمه کېږي چې دا شمیره به تر (۲۰۳۸) پورې د پام وړ لوړه شي. بار به بیا د سمندر له لارې مرسین بندر ته ورسېږي یا د استانبول له لارې اروپایی بازارونو ته د ځمکې له لارې دوام وکړي. د بشپړ **DRP** اټکل کېږي چې تر ۲۰۵۰ پورې به بشپړ شي.

په نړیواله سوداګرۍ کې دریم محور: د عراق له لارې د آسیا پاسیفیک څخه اروپا ته **DRP** موخه لري چې عراق د آسیا پاسیفیک، فارس خلیج او اروپا ترمنځ د نړیوالې سوداګرۍ په مرکز کې ځای پر ځای کړي. د پروژې منطق ساده مگر قوي دی: ختیځ آسیا تولیدوي، اروپا مصرفوي، او عراق سره نښلوي.

د وخت او لګښتونو کمولو سره، دهلیز هیلز لري چې لوژستیکي شرکتونه او بهرنی پانګه راجلب کړي. د عراق د صنعتی اساس د بیا راژوندي کولو لپاره د آزادو صنعتی زونونو او لوژستیکي مرکزونو د جوړولو لپاره هم پلانونه روان دي.

چین له اوږدې مودې راهیسې د عراق د تیلو ترټولو لوی واردونکی دی. په بیجینګ کې د عراق د سفیر، شورای خالد په وینا، د دواړو هیوادونو ترمنځ سوداګري په 2024 کې اټکل شوي 55 ملیارد ډالرو ته لوړه شوه. اړیکې په چټکۍ سره ژورې شوي. چین په بصره کې یوه فونسلګري پرانیسته، او عراق په گوانګزو کې دیوې سره متقابل عمل وکړ.

بغداد **DRP** ته د سویز کانال لپاره د بدلې او د متحده ایالاتو ملاتړ شوي **IMEC** سره د مقابلي په توګه ګوري. د دې بریالیتوب به د آسیا او اروپا ترمنځ دوامداره سوداګری پورې اړه ولري، په ځانګړي توګه د چین او اروپا براعظم ترمنځ.

BRI لا د مخه سویل لویدیځ چین د پاکستان د ګواډر بندر سره نښلوي، چې توکي د سویز کانال له لارې اروپا ته لیردولو ته اجازه ورکوي. د **DRP** لاره به چینایي توکو ته

د خلیج له لارې فاو بندر ته د رسیدو توان ورکړي، د هند سیالی او د سره سمندر د بندیدو نقطې دواړه له پامه وغورځوي.

انقره او بغداد، د لویدیځ د سرمشرۍ په لوبه کې د **DRP** په ریښتیني سیالی کې 'خرابونکي' لوبغاړی» دي

[**IMEC** یا د هند - منځني ختیځ - اروپا اقتصادي دهلیز]، کوم چې د واشنګټن لخوا ملاتړ کېږي او هند، متحده عربي امارات، سعودي عربستان، اسرائیل او اروپا پکې شامل دي، موخه لري چې د لویدیځو گټو په گټه سیمه ایز تجارت سخت کړي. اروپا بازار دی، اسرائیل د ټیکنالوژۍ نوډ، هند فابریکه، او د خلیج هیوادونه تمویل کونکي دي. ترکیه او عراق دواړه په قصدي ډول له پامه غورځول شوي وو.

انقره، هیڅکله هم له دې څخه راضي نه وه، د **DRP** د خرابونکي وسیلې په توګه یې نیولې دی - که د لوبې بدلونکی نه وي، نو د لوبې گډوډونکی. د پروژې سره د ترکیې غیر نیولو نه یوازې د انقرې - بغداد اړیکې بیا ژوندي کړې بلکه چین یې دې ته اړ کړ چې پام وکړي. بیجینګ اوس د **IMEC** د لویدیځ محور په وړاندې د یوې ځنډې په توګه د **DRP** د خپل منځني دهلیز ستراتیژۍ سره د نښلولو ارزښت گوري.

تر دې دمخه، **DRP** د عراق، ترکیې، قطر او متحده عربي اماراتو ملاتړ ترلاسه کړی دی. پداسې حال کې چې عراق مشري کوي، ترکیه د دې پلان اتل دی. تمه کېږي چې قطر او متحده عربي امارات به د ستراتیژیک تمویل کونکو په توګه کار وکړي، دواړه پانګه او لوژستیکي تخصص راوړي. دا هیله هم شتون لري چې نړیوال مالي ادارې - یا حتی چین - ممکن تمویل کې مرسته وکړي.

د چین د عراق پانګونه په لویه کچه په انرژۍ کې پاتې ده - په ځانګړې توګه تیل. د 2019 کال د تیلو لپاره د بیارغونې تړون سره سره چې له مخې یې عراق چین ته د زیربنایي پانګونې په بدل کې هره ورځ 100,000 بیرل (bpd) ورکوي، د پانګونې تنوع محدود پاتې دی. تر 2023 پورې، په عراق کې د چین ټوله پانګونه 34 ملیارد ډالرو ته رسیدلې، چې 89.7 سلنه یې په انرژۍ کې ده. په هر صورت، د بیجینګ لپاره د **DRP** زیربنا ته د پراختیا لپاره مخ په زیاتیدونکي احتمال شتون لري.

اصلي ننگونه: سیاسي ناامني او ګوندي

د (**DRP**) امنیت تر ټولو جدي زیان منونکی پاتې دی. د سعودي رسنیو په وینا، په عراق کې فعالیت کونکي چینایي شرکتونه د داخلي شخړو او ملیشو د سیالیو له خطرونو

سره مخ دي. د فاو پورټ د جوړولو په جريان كې، د سويلي كوریا دايوو شركت د ايران پلوه دلو له فشار سره مخ و چې خپل قرارداد يوي چينايي شركت ته وسپاري. په عين حال كې، د پاپولر موبيلائزیشن يونټونه (PMU) د سويلي مهمو زيربناوو كنټرول ساتي. دا ډول تحرکات ممکن بهرني شريکان ويره کړي.

د بغداد يو له مهمو انديښنو څخه دا دی چې عراق کولی شي د ايران او اسراییل ترمنځ په پراخه شخړه کې د جگړې ډگر شي - په ځانگړي توگه د غزې په اړه د اسراییلو د جگړې او په سيمه کې د ايران پلوه ځواکونو په نښه کولو لپاره د تل ابیب ستراتيژي په رڼا کې. دا لاهم يو جدي گواښ دی.

نور سپوږنونه په حرکت کې دي

سپوږنر معمولاً د يوې تبصرې يا معلوماتو برخې په توگه تعريف شوی چې د فلم مهم عناصر څرگندوي (د مثال په توگه پای يا د کيسې لوی تويست)، پدې توگه حيرانتيا 'خرابوي' او ليدونکي د فلم له تعلق او خوند څخه محرومي تفصيل ددی قلم پواسطه

ټول هغه لوبغاړي چې له (DRP) څخه ايستل شوي دي بي کاره نه دي ناست. د کردستان سيمه ايز حکومت (KRG)، ايران او کویت هر يو د دهليز د کمزوري کولو يا له هغې څخه د وتلو لپاره هڅې کوي.

KRG ايران ته خپل ډريل پټلی پيل کړې چې د DRP شبکو ته تغذيه کوي. ايراني چارواکي، د جنوبي عراق د بندر پراختيا د گواښ په توگه گوري، د خطر زنگ يې وهلی دی. کویت هم د چينايي شرکتونو سره په ملگرتيا کې د فاو په مقابل کې د مبارک الکبير بندر پروژه بيا پيل کړې ده. دا يوازي څو مياشتې وروسته له هغه وشوه چې بغداد د DRP اعلان وکړ، د يوې لسيزې بي خوبی پای ته ورسيد. وخت هيڅ تصادفي نه دی.

هغه څه چې موربي شاهدان يو په لويديځه آسيا کې د بشپړ سپيکټرم سيالي ده. IMEC له يوې خوا، DRP له بلې خوا. د سويز زور لاره نور مقدسه نه ده. د چين او امريکا سره چې د سوداگري دهليزونو په سيالی کې بند دي، سيمه ايز قدرتونه د دوی په اختيار کې هر ستراتيژيک کارت ځای په ځای کوي. او کله چې د DRP خبره راځي، بيجينگ د گټلو لپاره لوبه کوي. په عين حال کې، واشنگتن هر هغه وسيله لري چې ورته اړتيا لري چې دا سبوتاژ کړي.

----- په درناوي «10-12-2025» -----